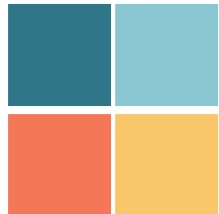

ИЗСЛЕДВАНЕ И АНАЛИЗИРАНЕ НА НАГЛАСИТЕ НА ОБЩЕСТВОТО И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ОБЩЕСТВЕННОСТТА И БИЗНЕСА ПО ПОВОД ПРИСЪЕДИНЯВАНЕТО НА БЪЛГАРИЯ КЪМ ЕВРОЗОНАТА

Проучването е осъществено от социологическа агенция „Алфа Рисърч“ в рамките на обществена поръчка с предмет „Изследване и анализиране на нагласите на обществото и предизвикателствата пред обществеността и бизнеса по повод присъединяването на България към еврозоната“, с възложител Министерство на финансите. След първото такова проучване, проведено през месец май тази година, в периода октомври – ноември 2025 г. е проведена втора вълна на проучването като са реализирани 28 фокус групи с широка общественост и представители на бизнеса във всички области на страната.

Резултатите от проведеното качествено изследване показват, че присъединяването към еврозоната се разглежда в изключително тясна връзка и в контекста на ефектите от членството на България в Европейския съюз. Няма обществена група, която да е открито против това членство, или да вижда по-добра алтернатива за България от европейската интеграция. Същевременно обаче е налице ясна диференциация и дори – поляризация – между хората, които виждат разширяващи се перспективи пред България и пред себе си в резултат от европейското членство и тези, които са разочаровани от него и смятат, че както страната, така и те лично търпят загуби от този процес.

- В първата група, на еврооптимистите, се открояват жителите на големите градове, младите и средното поколение, висшисти, частни собственици, или заети в добре развиващи се частни предприятия, често пътуващи, предприемчиви, склонни да разчитат на собствените си сили и умения. За тях европейската интеграция е възможност за образование и работа в ЕС, подпомагане чрез еврофондове, самочувствие, равноправие с останалите европейски граждани. Мнозинството от тях са „за“ приемане на еврото и очакват дългосрочните позитиви да надделеят над временните неудобства. В тази група има и хора, които не са особени „фенове“ на еврото, но които са категорични, че „няма връщане назад“ и трябва да се направи възможното България да извлече максимума от европейското членство във всичките му аспекти.
- Втората група, на европесимистите, е съставена основно от по-възрастното поколение, в средните и малки населени места, хора с по-ниско образование, заети на минимална работна заплата, за които реалният процес по евроинтеграция е неуспех. В аргументацията си тези хора наблягат на корупцията, на обогатяването на богатите и обедняването на обикновения човек, „съсипването на селското стопанство“, влошаване качеството на храните, третирането на българите като „втора ръка хора“. Те са най-склонни да се поддават на конспиративни теории и да споделят фалшиви новини. Влизането в еврозоната се възприема през призмата на загубите, които трупат

работещият българин и пенсионерите и които, според тези хора, сега още повече ще нараснат.

В този контекст, въвеждането на еврото се разглежда не само по себе си, а като елемент на процес, който участниците *априори* харесват, или не харесват, доверяват му се, или не. Основните аргументи на поддръжниците на еврото са:

- ✓ Практически - няма да има загуби от обмен на парите, това е бонус за търговците, туризма и като цяло за фирмите; ще се подобрят условията за привличане на чужди инвеститори;
- ✓ Идеологически – пълноценно присъединяване към ЕС, самочувствие, повече шансове в дългосрочен план, ставаме членове на голяма общност, което прави страната по-устойчива в сегашния турбулентен свят.

Основните аргументи на противниците на еврото са също практически и идеологически, но с обратен знак.

- ✓ Практическите – по-нататъшно обедняване на обикновените хора, в противовес на елитите; ускоряване на инфлацията и спекулативен ръст на цените; възможности за спекулации и злоупотреби.
- ✓ Идеологическите аргументи – загуба на национален суверенитет, на собствената ни валута и финансовата стабилност, гарантирана от валутния борд; отдаване на златото на България в ЕЦБ и присъединяване към залязващ икономически съюз, където ще се налага да „спасяваме“ затъващите Франция, Гърция, Германия. Няма нагласи, че ако не приемем еврото България ще стане по-богата, но общият наратив за бедност, корупция и цялостно недоверие към политиките, влияе и на недоверието към тази следваща стъпка в европейската интеграция.

Ако по отношение на базовите нагласи, които се определят основно от социалния статус и икономическите перспективи пред отделните социални групи, спрямо месец май не се наблюдават значими промени на съдържателно равнище, то по отношение на конкретни аспекти, свързани с еврото, информационната кампания е изиграла определено положителна роля:

- Убедеността, че от 1-ви януари България ще приеме еврото фокусира вниманието върху практическите стъпки на тази подготовка, а не толкова върху разпространяваните преди това конспиративни теории и манипулативни фалшиви твърдения;
- Много по-слабо се споделя, а на места и изцяло е изчезнало едно от основните притеснения, които бяха регистрирани през май – от промяна на фиксирания курс евро-лев и по този начин, загуба на спестяванията и ресурсите на хората;
- Няма опасения, че „банките ще вземат огромни такси и всяка банка сама ще си определя курса“. Напротив, мнозинството от участниците, независимо в кой регион на страната са, вече са внесли, или възнамеряват да депозират наличните си левови средства в банка, за да бъдат превалутирани автоматично, без такси и комисионни. Не се наблюдава не само никаква паника по отношение на практическия процес, а обратното – налице е доверие в институциите, които ще извършват обмяна на парите;

- Нараснал е делът на запознатите с това как ще изглеждат евромонетите и банкнотите. Като правило няма притеснения от работата с тях. Изключение правят единствено възрастните хора от малките населени места и етническите групи, които са много слабо запознати, нямат достатъчно финансова грамотност и продължават да бъдат във висок риск от измами – не само по отношение обръщането на левовите им ресурси в евро, но и в ежедневната им практика на пазаруване и ползване на услуги.
- Фалшивите новини за „цените по две“, а „заплатите и пенсиите наполовина“ вече почти не циркулират сред широката общественост. Там, където спорадично се появяват, биват оборвани от другите участници в дискусиата.

От гледна точка на финансовите им практики, на гражданите могат да бъдат разделени на две основни групи, спрямо които трябва да има диференцирана политика в първите месеци от въвеждането на еврото.:

- Ползвачи банкови карти за разплащане – в тази група особени притеснения няма; напротив, притежателите им заявяват намерение да ги ползват още по-активно, особено в първия месец, когато ще циркулират и двете валути и съответно, изчислението каква сума в евро трябва да бъде върната, когато се пазарува в лева, ще е много объркващо. Добре би било, съвместно с банките и издателите на карти да има по-активна кампания за разплащане с банкови карти;
- Неползвачи активно банкови карти (дори и да притежават такива) – това са най-рисковите групи. Рискови са поради трудностите, които ще изпитат в първите месеци, възможните злоупотреби при връщането на ресто (*„търговци вече предупреждават, че няма да връщат центове“*), но и поради факта, че имат ниска финансова грамотност, висока степен на тревожност, рутинност на формите на разплащане и недоверие към всякакви промени в платежните системи и средства. Дискусиите очертават четири основни притеснения:
  - ✓ объркване при плащане в лева и ресто в евро; налице са трудности в пресмятането на ресто в различна валута и има огромен риск да не се връща точно, или пък да има непрекъснато оплаквания от измами;
  - ✓ неразпознаване на монетите, ако се смесят българско евро и евро от други страни; притесненията са и за търговците, и за гражданите, че няма да могат да разпознаят фалшиво евро от такова, което е сечено в друга държава; риск от неприемане на монети и напрежения в търговските обекти;
  - ✓ липса на евромонети за връщане – масово има опасения и разпространена „информация“, че за да бъдат избегнати трудности през първия месец, търговците няма да имат монети за връщане, което ще създаде проблеми за плащащите в брой;
  - ✓ притеснения на бизнеса в сферата на търговията как ще се отчитат касово двата парични потока в евро и в лева през първия месец, когато ще циркулират и двете валути.

МФ и държавните институции трябва да имат готовност за бърза реакция и намеса при възникване на тези и други конкретни казуси, защото евентуални блокировки в първия месец могат да се отразят изключително негативно.

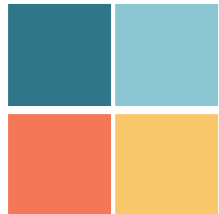

- Основният фокус на притесненията във втората вълна на качествено проучване е свързан с наблюдавания ръст на цените. Оценката за поскъпване на стоките и услугите е масова и единодушна, но се наблюдават различни интерпретации в зависимост от базовите нагласи на хората „за или против“ приемането на еврото. Привържениците на единната валута оценяват ръста като по-слаб и временен, очакват, че след обозрим период от време ще бъде преодолян и няма да окаже съществено влияние върху живота на хората. Тази теза се споделя по-активно от най-младите участници в групите, обикновено студенти, които усещат покачване на цените, но не го идентифицират като заплаха за стандарта на живот на българите. Другите, които споделят подобни виждания, са хората с по-високи доходи от големите градове.
- Скептичността и преобладаващите негативни очаквания за съществен и траен ръст на цените са валидни за хората, които не подкрепят членството на България в еврозоната. Според тях поскъпването ще се разпростре от стоките от първа необходимост (което в момента ги тревожи най-много) към всички други плащания – данъци и такси (*за да се изравнят с европейските*), банкови услуги (*за да компенсират банките загубите от липсата на превалутирание*), сертификати, административни услуги. В тази група продължават да циркулират различни „информации“ за влошаване икономическото положение на страни, които са приели еврото (*„Гърция се срива не когато имаше драхма, а когато прие еврото; така е и с Хърватия, и с Испания“*).
- Трябва да се отбележи, че сред най-нискостатусните групи (хора с основно и средно образование, етнически турци и роми) освен обичайните притеснения, свързани с повишаване на цените и обедняване, циркулират откровено апокалиптични очаквания и прогнози. В местните общности и референтни групи в малките населени места, се разпространяват спекулативни твърдения и сравнения с хиперинфлацията и кризата от зимата на 1996-1997 г. като хората от тези общности в голяма степен вярват, че този сценарий е на път да се повтори след 1-ви януари. В ромските общности, в които най-често един възрастен отговаря за изхранването на домакинството, опасенията за обедняване като следствие от приемането на единната валута, са особено силни.
- Специфичен акцент в общото притеснение за ръст на цените е спекулата. Една част от хората отдават ръста на цените на инфлацията, която съществува във и независимо от приемането на еврото. Свързват я с цените на енергоизточниците, войната в Украйна, ръста на държавните разходи. Масово се споделят тези, че не толкова самото влизане в еврозоната, колкото използването му като повод за вдигане на цените, подхранва спекулата. Дискусиите показват, че нагнетяване на страхове в тази посока и специфични манипулации се извършват от отделни представители на търговци, брокери, фирми за отпускане на кредити, дори големи вериги за продажба на техника (*подканващи по-големите покупки да се правят сега, защото след нова година цената ще бъде същата, но в евро*).
- Като обща нагласа и „по принцип“ участниците подкрепят проверките в търговските обекти, насочени към пресичането на спекулата. И тук обаче е налице много високо равнище на недоверие в техния ефект. До момента никой не е чул за санкции, или за коригиране на цени „надолу“ в следствие на проверките. В редица групи се оформя мнението, че от тези проверки страда основно малкият бизнес, малките магазинчета, докато големите вериги

необезпокоявано продължават да поддържат цените високи. В тази среда обикновеният човек се чувства още по-изоставен, без подкрепа от институциите и контролните органи. *„Потребителят не е защитен, защото не са взети предпазни мерки отгоре“*. Почти единодушно е мнението, че държавата не се справя добре с подготовката за контрол на цените, което отваря възможността за спекула и злоупотреби от страна на търговци и различни сектори. В контекста на тези страхове и притеснения, освен призови за контрол и за санкции, все по-често си пробива път настояването за въвеждане на „таван на цените“ за хранителни стоки от първа необходимост (за пример се дава гръцкия модел и фактът, че в редица западно-европейски страни едни и същи стоки са по-евтини, отколкото в България);

- Мнозинството от участниците не могат да посочат точни канали, по които получават информация за еврото, но впечатлението им е, че има най-различни информации по тази тема. Проблемът е, че голяма част от източниците не се кредитират с доверие и трудно се различава истинска от фалшива информация. Поради това в съзнанието на хората е налице микс от реални факти, точни информации и незапознатост с конкретни срокове по въвеждане на еврото, или пък нови страхове. Със сигурност всички са чули и разбрали много повече неща, отколкото през месец май. Общо наблюдение от дискусиите е, че най-слабо информирани – и като самооценка, и като отговори по темите в разговорите, са гражданите от турски и ромски етнически произход, отчасти някои от най-възрастните. За тези групи е най-належащо да бъдат обхванати в преки информационни срещи, да получат нагледни материали, да им бъдат обяснени на място сроковете, реда за обмяна на валутата, как ще функционират левове и евро през януари, как ще изглежда новата валута и пр.
- Тестовите въпроси – колко време ще е в сила двойното функциониране на валутите, безплатния обмен на лева в евро от банките и пощенските клонове и пр. показват обаче относително ниска запознатост, особено от най-рисковите групи. Има смесване на периодите – 1 месец, 6 месеца, 1 година. Възрастните смятат, че могат да сменят левове си във всеки пощенски клон (независимо дали в населеното място има банкови клонове) и пр. Информацията за сроковете трябва да бъде приоритет през декември и януари, за да няма масово недоволство на „чувстващи се излъгани“ граждани.
- Освен значимите социално-демографски и икономически фактори, които определят отношението към евроинтеграцията и присъединяването към еврозоната, съществено влияние оказва и личностната нагласа „оптимизъм - песимизъм“. Тя се проявява в много отношения, но на база дискусиите можем да отделим два полюса и една препоръка. На единия полюс са песимистите, които са чакали „със самото влизане в Европа, тя да ги направи по-богати“, „за няколко години да се изравнят със стандарта на най-богатите страни“, без за това да са необходими значими лични усилия в образование, квалификация, тип работа, или поемане на риск. На другия полюс са оптимистите, вярващи в развитието и отворени към новото – като 90 годишната баба от с. Орешак, която се вълнува *„откъде да вземе евро, за да даде на Коледарите на 1-ви януари вече новите пари“*.
- В този смисъл, би било полезно кампанията за влизането в еврозоната да е придружена и от истории за усилията, които са положили подкрепящите европейската интеграция, за да се възползват от възможностите, които този процес предоставя. Тези усилия и фокуса върху резултатите от тях за различни

групи в обществото могат да послужат като контрапункт на негативните и обезкуражаващи примери, които зареждат хората с песимистични очаквания.

